



Institutul „Ovidiu Șincai”

București, str. Atena nr. 11, sector 1
Tel. 230. 24.34, 230.24.74, 231.55.22, fax: 231.55.23, site: www.fisd.ro, email: isd@rdsmail.ro

Raport

Alegerile primare în partide – componentă a reformei clasei politice

Un proiect pentru România

– iulie 2004 –

Alegerile primare în partide – componentă a reformei clasei politice

Un proiect pentru România

Preambul

În dezbateră publică asupra reformei politicii românești apar periodic noi teme în legătură cu găsirea celor mai bune metode pentru creșterea calității democrației din România. După problema revizuirii Constituției, după dezbateri asupra oportunității adoptării votului uninominal, în această perioadă se încearcă identificarea celor mai bune mijloace prin care partidele să răspundă așteptărilor cetățenilor. Avem nevoie de o reformă a clasei politice românești. Avem nevoie de o îmbunătățire a calității și nivelului dezbaterilor politice. Este necesar ca în interiorul formațiunilor politice să funcționeze mecanisme democratice și, mai ales, să existe perspective, proiecții și predictibilitate în privința carierei politice. Considerăm că atât societatea românească, în ansamblul ei, cât și partidele politice au nevoie de o structurare după principii și mecanisme democratice, competiționale. Realizarea unei societăți deschise, libere, performante și dinamizate prin liberă concurență, nu poate fi decât în sincronie cu și chiar trebuie premersă de competiția liberă, transparentă și onestă din cadrul partidelor politice. O societate democratică este asigurată de partide competitive, iar competitivitatea inter-partide este garantată de concurența din interiorul partidelor. Un asemenea proiect propune spre dezbateră Institutul „Ovidiu Șincai”, lansând un raport politic care analizează problema alegerilor primare în partide, oferind totodată soluții și modele pentru implementarea sistemului acestui tip de alegeri.

1. Criterii pentru aprecierea unui proiect de reformă internă a partidelor

Îmbunătățirea relației dintre partide și societate se poate realiza nu numai printr-o relație transparentă partide-cetățeni, ci și prin transformări interne ale formațiunilor politice. Din analiza mai multor proiecte de reformă internă a unor partide politice rezultă o serie de criterii care trebuie îndeplinite pentru asigurarea atingerii obiectivelor. Astfel, proiectele prin care se dorește reformarea partidelor trebuie să îndeplinească simultan mai multe condiții:

- să asigure **transparența** și **eficiența** deciziilor politice;
- să fie suficient de **clare** și să conțină cât mai puține prevederi interpretabile;
- să fie **credibile** și, astfel, **acceptate de o masă critică** a membrilor partidului;
- să ofere **predictibilitate** militanților în legătură cu evoluția lor în partid;
- să asigure **stabilitate** partidului care le aplică.

Aceste criterii de analiză a unui proiect de reformă trebuie verificate în lumina relației dintre **încredere**, **legitimitate** și **eficiență** în acțiunea partidelor. Cercetările internaționale asupra structurilor politice democratice au pus în evidență faptul că eficiența acțiunii partidelor este legată nu numai de calitatea profesională și umană a membrilor care compun respectiva organizație ci, într-o mare măsură, de tipul de relații care se stabilesc în interiorul acesteia (dacă circuitul carierei politice este transparent, dacă liderii își asumă responsabilitatea eșecurilor partidelor, dacă militanții de bază înțeleg rațiunea deciziilor luate de conducere și se simt responsabili pentru ele etc.).

Legitimitatea se bazează pe recunoașterea calității conducătorilor, precum și pe faptul că aceștia au reușit, prin proceduri democratice, să obțină adevărata majoritate a membrilor de partid. Recunoașterea presupune notorietate. Notorietatea acționează ca o sursă de legitimare cu atât mai durabilă cu cât diferența dintre aparență (imagine) și esență (realitate) este mai mică. De aceea, evaluarea și aprecierea calităților reale ale conducătorilor sau reprezentanților, în general, și nu doar aceea a imaginii de suprafață, este de maximă importanță. Toate acestea înseamnă acceptarea aptitudinii candidaților de a-și constitui grupuri de susținere și de a prezenta programe alternative în cadrul definit de valorile general împărtășite ale partidului. De aceea, alegerile primare înseamnă, de fapt, acceptarea curentelor de opinie concurente în partid, ceea ce conduce la întărirea partidului și a liderilor săi prin efectul benefic al liberei concurențe. Printr-o atare întărire acțiunea partidului devine mai eficientă.

Conducerile partidelor care sunt legitimate prin jocul democratic al liberei concurențe între proiectele și viziunile politice ale liderilor, precum și ale militanților și grupurilor de susținători din jurul lor, se bucură de încrederea membrilor de partid. Această încredere generează legitimitatea și garantează eficiența.

Aceleași cercetări internaționale asupra partidelor politice au pus în evidență faptul că partidele care organizează alegeri primare sunt mai stabile și fac față mai ușor erodării guvernamentale sau electorale. **În concluzie, existența unei autentice democrații interne de partid, bazată pe concurența loială între candidați, determină o relație mai stabilă cu cetățenii, făcând posibilă evitarea unor erodări electorale masive, cu precădere consecutive erodării în actul guvernării.**

2. Experiențe internaționale în organizarea alegerilor interne

Tema alegerii candidaților se circumscrie în problematica mai largă a recrutării elitelor politice. În literatura de specialitate au fost teoretizate mai multe modalități de recrutare a candidaților pentru diverse funcții eligibile. Se cunosc două mari sisteme de alegere a candidaților: **sistemul european** și **sistemul american**. Cu toate că există unele suprapuneri, cele două sisteme sunt fundamental diferite. Principala dimensiune luată în considerare este nivelul la care se iau deciziile. Cele mai importante asemenea niveluri sunt :

- Nivelul votanților partidului (membri și / sau nemembri) în ansamblul lor;
- Nivelul votanților partidului (membri și/sau simpatizanți) dintr-o anumită unitate teritorială;
- Nivelul conducerii unei organizații locale;

- Nivelul conducerii naționale;
- Nivelul grupurilor de interese sau de presiune;
- Nivelul liderilor unor facțiuni la nivel național;
- Nivelul liderilor partidului sau cel al liderului principal.

a) Modelul american

În SUA, în cadrul alegerilor primare, sunt selectați aceia care doresc să candideze din partea unui partid pentru un post public eligibil. În cazul sistemului american, instanța cea mai importantă poartă numele de *constituency* (“circumscripție”). Una din caracteristicile sistemului american este faptul că în Constituția SUA nu au fost prevăzute toate sub-procese apărute în cadrul procesului de alegere a reprezentanților.

În Statele Unite există trei tipuri de alegeri primare: **închise**, **deschise** și **mixte**. În cazul alegerilor închise votează numai membrii de partid. În cazul alegerilor deschise pot să-și exprime opțiunile, pe lângă membrii de partid, și persoane fără afiliere politică. Alegerile mixte sunt cele în care teoretic poate vota oricine, dar procedura de înscriere la vot face ca respectiva persoană să devină automat membru al respectivului partid. În acest din urmă caz cetățeanul devine membru al partidului pentru care își exprimă opțiunea, fără a fi obligat însă la plata unei cotizații.

Sistemul de vot în cazul alegerilor deschise este foarte simplu, fiind uninominal, într-un singur tur. Întrucât nu există condiții restrictive pentru depunerea candidaturilor, numărul concurenților este foarte mare, mulți dintre aceștia având un grad scăzut de notorietate. Pentru compensarea lipsei de notorietate, mulți candidați recurg la campanii electorale foarte intense, folosind cele mai variate tehnici de promovare, ceea ce determină creșterea gradului de atractivitate a competiției electorale. Cu excepția candidaturii pentru președinția SUA, pentru nici una dintre celelalte alegeri nu sunt oferite fonduri publice, astfel că dependența de sponsori este foarte mare.

Modelul cel mai utilizat în SUA este cel al alegerilor primare deschise, în care își pot exprima opțiunea toți cetățenii cu drept de vot, indiferent dacă sunt sau nu membri ai unui partid politic. **Consecința cea mai importantă a alegerilor primare din Statele Unite, pentru desemnarea membrilor Senatului și Congresului, este aceea că partidele sunt mai puțin importante decât candidații.** Notabilitățile partidelor nu au decât un control relativ asupra candidaților, adesea aceștia reușind să fie aleși împotriva voinței conducerii partidelor în care candidează. Noțiunea de „disciplină de partid”, așa cum este ea înțeleasă în cazul partidelor birocratizate europene, nu există. Liderii care reușesc să atragă simpatia electoratului au o influență mai mare decât conducătorii formali ai organizațiilor de partid.

O altă consecință a alegerilor primare din SUA sunt costurile ridicate ale campaniilor electorale. Acest fapt determină o selecție implicită de ordin material a candidaților: au șanse de reușită numai cei care reușesc să mobilizeze resurse financiare semnificative. Cei mai afectați de costurile ridicate ale campaniilor electorale au fost negrii și femeile, categorii subreprezentate la nivel federal, în Senat și Congres.

b) Modele europene

În Europa alegerile interne la nivelul organizațiilor au fost folosite pe scară largă în ultimele decenii în mai multe țări. Partidul Socialist Spaniol, creștin-democrații germani, laburiștii și conservatorii britanici au adoptat sistemul alegerilor interne. Între statele din Europa Centrală, Bulgaria a experimentat acest procedeu în 1996, la desemnarea candidatului pentru președinție al partidelor de opoziție.

Spre deosebire de modelul american, în Europa este de neconceput ca persoanele care nu sunt membri ai partidului organizator și care nu plătesc cotizație acestuia, să aibă drept de vot în alegerile primare. **Modelul european al alegerilor primare constă în desemnarea prin vot doar de către membrii de partid a candidaților pentru funcțiile publice.**

Sub influența moștenirii partidelor puternic ierarhizate, în majoritatea formațiunilor europene în care se organizează alegeri primare, influența conducerii locale a organizațiilor - dar și a centrului - este încă destul de puternică. În general, influența se realizează prin impunerea unor criterii mai mult sau mai puțin formale și prin dreptul de veto (de obicei) al președintelui partidului asupra candidaților sau a listei de candidați. Intrarea în cursa pentru nominalizare este condiționată, în cele mai multe cazuri, de îndeplinirea unor criterii formale, cum ar fi vechimea în partid. Anumite partide folosesc însă și criterii de evaluare a activității și competențelor membrilor, doar cei care le îndeplinesc fiind acceptați în competiția alegerilor primare.

Există două mari tipuri de proceduri de vot: pe listă sau votul uninominal. Acestea pot fi, la rândul lor, cu liste deschise, liste blocate, vot uninominal într-un singur tur de scrutin sau în două tururi.

În cazurile de reprezentare proporțională, concurența este dusă pentru obținerea unui loc cât mai bun pe lista propusă. Procentul de candidați propuși pe locuri eligibile ca urmare a alegerilor interne poate să varieze de la 100% (nici un caz, în realitate) la un procent de 20%. Acest aspect poate deveni esențial sub aspectul controlului pe care îl poate exercita conducerea centrală a partidului asupra organizațiilor.

De asemenea, **alegerile interne pot avea caracter obligatoriu sau doar de recomandare.** În unele cazuri conducerea nu este obligată să țină seama de rezultatele alegerilor interne pentru selectarea candidaților decât sub aspectul consultării rezultatelor. Chiar și în cazul în care lista stabilită ca urmare a alegerilor este cea prezentată în alegeri, de multe ori conducerea organizației poate avea drept de veto asupra listelor sau a prezenței anumitor persoane înscrise în ele.

c) Alegerile primare în Partidul Socialist Spaniol

Unul dintre cele mai importante modele europene de alegeri interne în cadrul unor partide este cel al PSOE. Apărut în urma înfrângerii partidului în alegerile generale din 1996, sistemul alegerilor primare a avut ca scopuri principale reîmprospătarea structurii PSOE și recâștigarea încrederii electoratului într-un partid a cărei imagine a fost serios afectată de numeroase scandaluri de corupție.

Sistemul constă în desemnarea candidaților pentru alegerile locale în urma unui scrutin intern care are loc în cadrul fiecărei circumscripții, dar și la nivel național, în funcție de tipul de alegeri (locale, naționale). Persoana care întrunește o majoritate

absolută (50%+1 din voturi) este desemnat candidat al partidului pentru funcția respectivă.

Prin acest tip de alegeri, conducerea partidului căpăta mai multă legitimitate atât în interiorul PSOE cât și în fața electoratului. Prin alegerile interne sunt încurajate dezbaterile de idei și militantismul, înregistrându-se simultan o scădere a controlului conducerii de partid asupra structurilor sale. Însă, personalitățile marcante ale partidului sunt favorizate de acest sistem, pentru că el presupune existența unui program politic individual foarte consistent.

O variantă mai radicală a acestui tip de alegeri a fost adoptată de Partidul Socialist Catalan, care a inclus în rândul electorilor interni, pe lângă membrii partidului, și simpatizanții. Măsura vizează o apropiere mai mare de electorat încă din faza alegerilor primare, pentru a consolida un nucleu electoral cât mai puternic, capabil să facă față cu succes crizelor ce pot apărea.

d) Alegerile primare în SPD german

Actualul lider al SPD, Franz Müntefering, a propus în 2000, în cadrul unui pachet de reforme organizatorice pentru partid, un sistem de desemnare a candidaților la alegeri prin intermediul alegerilor primare. În accepțiunea lui Müntefering desemnarea candidaților din circumscripții trebuie făcută prin votul direct al cetățenilor rezidenți din acea circumscripție electorală.

i. Cauzele propunerii de reformă în cadrul SPD

Această propunere de reformă a fost făcută odată cu încercările de reformulare a relațiilor SPD cu electoratul. O contribuție majoră la această reformă au avut-o partenerii de guvernare, Partidul Ecologist, care au militat întotdeauna pentru o formă de “democrație directă”.

Müntefering a propus o astfel de reformă, deoarece SPD era perceput tot mai mult de către electorat ca un partid al politicianilor de profesie, care se cramponează birocratic de putere și care își mențin total puterea de desemnare a candidaților. Partidul era perceput ca o organizație oligarhică, în sensul că el *impunea* electoratului candidați fie pe liste, fie individual, limitând astfel drastic libertatea de opțiune a votanților. S-a constatat că votanții fie acceptau un reprezentant pe care nu îl doreau, fie nu votau cu SPD, în ambele cazuri înregistrându-se o alienare (radicală sau progresivă) între scopurile alegătorilor și cele ale SPD.

Propunerea lui Müntefering a reluat ideea alegerilor preliminare, inspirându-se din mecanismul existent în SUA, unde, în unele state, nu doar membrii de partid participă la desemnarea candidaților partidului respectiv, ci orice cetățean cu drept de vot.

ii. Controverse

Müntefering a propus ca acest mecanism să intre în vigoare odată cu alegerile din 2006, însă a întâmpinat o puternică opoziție în partid, mai ales din partea membrilor de rang mediu. Rezistența este explicabilă, deoarece SPD a fost întotdeauna un partid centralizat, bazat pe o structură de masă, iar acest set de propuneri ar afecta reprezentarea lui din aceste puncte de vedere.

Cele mai intense controverse au fost înregistrate în legătură cu participarea la acest tip de alegeri a tuturor cetățenilor. Dezbateri aprinse au suscitată și aspectele legate de mecanismele de putere din cadrul partidului. Din toate aceste dispute s-au conturat câteva potențiale efecte pe care introducerea acestei măsuri le-ar determina:

- ar face imposibil ca partidul să dicteze candidaților, de vreme ce aceștia au o legitimitate atât de mare, câștigată printr-un mijloc plebiscitar. Ca urmare, este posibil ca partidul să piardă din caracterul său centralizat în favoarea unei federații de lideri legitimi;
- acest sistem ar putea să transforme selecția candidaților într-o luptă între antreprenori politici populari mai degrabă decât între concepții rivale despre societate, deci componenta ideologică ar ceda locul unor programe politice de tip *catch-all*;
- pierderea influenței funcționarilor de partid de nivel inferior și mijlociu, datorită introducerii de mecanisme plebiscitare – input-ul ar veni de jos în sus;
- în condițiile în care se recurge la deschiderea structurilor de partid prin alegeri preliminare, membrii activi se vor simți privați de drepturile lor participative în ceea ce privește elaborarea de programe și nominalizarea de candidați;
- ca efecte pozitive, au fost menționate reducerea distanței dintre partid și electorat și dinamizarea participării politice, în general, cu implicații directe asupra participării la vot.

Până în acest moment, în SPD chestiunea privind desemnarea candidaților rămâne în suspensie. Nu au fost adoptate măsurile propuse de Muntefering, dar, odată cu desemnarea sa ca lider al SPD, este posibil să asistăm la implementarea lor.

3. Un model cu vechime în România: alegerile din UDMR

UDMR are un sistem de organizare internă care este generat de statutul său particular pe scena politică românească – partid politic și organizație reprezentativă pentru o întregă comunitate în relațiile cu statul român. Astfel, coerența organizațională a Uniunii trebuie să asigure un permanent echilibru între aceste două componente: pe de o parte, trebuie să asigure o imagine externă unificată, iar, pe de altă parte, o reprezentare democratică a opțiunilor politice ale membrilor săi.

Statutul UDMR prevede desemnarea candidaturilor la posturile de senatori și deputați prin alegeri preliminare generale și directe, egale și secrete, cu urnă fixă. Cu alte cuvinte, membrii UDMR efectuează un scrutin intern înaintea scrutinului general, cu scopul de a desemna candidatul cel mai bine văzut de comunitatea respectivă. Pe de altă parte, Statutul permite însă și organizațiilor județene să desemneze direct candidații, prin Adunarea Delegaților de la nivel județean. Desemnarea trebuie efectuată însă în acord cu Consiliul Reprezentanților Unionali. Ca atare, mecanismul alegerilor primare funcționează alături de mecanismul tradițional al desemnării birocratice, de către organizație. De asemenea, o altă limitare a acestui mecanism se referă la desemnarea președintelui Uniunii, votat în Congres doar de către reprezentanții organizațiilor UDMR.

Acest mecanism este unul de partid *catch-all*, care însă nu are o finalitate politică similară cu cea a unui partid propriu-zis. Dacă un partid *catch-all* vizează

preluarea puterii prin coalizarea unor categorii de oameni cu opinii diferite, în UDMR coalizarea acestor opinii diferite are o funcționalitate strict internă și este, de fapt, o reprezentare politică a diverselor curente din rândurile populației maghiare. Alegerile primare pot reprezenta însă și o metodă de neutralizare a presiunilor dinspre membrii formațiunii înspre conducere, în același timp cu minimizarea posibilității ca acestea să fie canalizate înspre afara partidului. Alegerile interne asigură legitimitate diverșilor candidați și îi înarmează cu drepturi morale în fața conducerii Uniunii. Prin aceasta, presiunile electoratului nu sunt practic neutralizate, ci sunt gestionate la un nivel mai înalt, la nivelul organelor conducerii centrale, cum ar fi Consiliul Reprezentanților Unionali și președinția UDMR.

Deci, această structură face posibilă apariția de candidați cu un grad mare de legitimitate și de tendințe de autonomie, mai ales când opțiunile politice nu coincid cu cele ale centrului. De aici derivă, parțial, tensiunile din interiorul Uniunii, care a demonstrat în ultimii trei ani că nu reușește să gestioneze eficient presiunile și permite canalizarea acestora în afara sa.

4. Propunere: un proiect al alegerilor primare / preliminare / interne

Experiența internațională (cea germană și spaniolă) indică faptul că realizarea unui sistem funcțional de alegeri primare pentru desemnarea candidaților la alegerile generale nu poate fi implementată într-un interval foarte scurt de timp. Din acest motiv, propunem forme intermediare de implicare a membrilor și simpatizanților partidelor politice în deciziile importante ale acestora, prin **realizarea unui sistem mixt** (care nu este de tip deschis, dar nici cu liste blocate) **al alegerilor primare, la care pot participa doar membrii de partid, listele finale de candidaturi urmând să fie stabilite de către conducerile centrale și organizațiile locale ale partidelor.**

I. Alegeri parlamentare: „Sistemul celor 4 sferturi”

- 25% candidați desemnați de către conducerea centrală a partidului
- 25% candidați desemnați de către conducerea județeană a partidului (Delegația Permanentă)
- 25% candidați desemnați de către Organizația Județeană de Tineret
- 25% candidați desemnați de către Organizația Județeană de Femei

Motivație pentru alegerea unui sistem mixt al alegerilor primare:

Considerăm că în acest moment în România formula cea mai adecvată pentru realizarea de alegeri primare este cea de tip mixt, deoarece:

- oferă șanse importante membrilor de partid ai organizațiilor locale să accedă în funcții publice;
- conferă transparență procesului de desemnare a candidaților pentru demnitățile publice;
- dinamizează implicarea membrilor în viața de partid;
- conducerile centrale ale partidelor își păstrează dreptul de a desemna candidați pentru posturile eligibile din județe, chiar dacă nu toți aceștia sunt puternic legați de circumscripția în care candidează. Există personalități în partide care sunt

absolut necesare bunei funcționări a acestora, fără ca ele să fie legate foarte puternic de politica locală. În acest mod se realizează un echilibru între conducerile centrale ale partidelor și organizațiile județene și se conferă predictibilitate atât în privința numărului candidaților desemnați de la centru, cât și în ceea ce privește numărul de mandate alocate în urma alegerilor primare;

- desemnarea a minim 25% femei și minim 25% tineri în listele electorale ar trebui să fie criterii obligatorii pentru toate partidele politice. S-ar putea aduce modificări legii partidelor politice, astfel încât formațiunile care nu respectă aceste criterii să fie penalizate: de la diminuarea alocației bugetare acordate în anul alegerilor până la invalidarea listelor din circumscripțiile în care nu s-au respectat aceste criterii. Legislația electorală franceză ar putea fi un bun exemplu de urmat în România, aceasta instituind obligația parității între bărbați și femei pe listele electorale;
- pentru a evita efectele secundare ale alegerilor primare deschise (care sunt enumerate mai jos), conducerile centrale ale partidelor trebuie să aibă un drept de veto asupra listelor finale;

Motivații pentru respingerea modelului american:

Modelul american, deși asigură o transparență ridicată procesului electoral, permițând participarea tuturor cetățenilor cu drept de vot, indiferent dacă sunt sau nu membri ai unui partid politic, nu ar putea fi implementat în acest moment în România din mai multe motive:

- timpul rămas până la organizarea alegerilor generale este prea scurt. Din experiența alegerilor primare din Statele Unite, reiese că este nevoie de cel puțin trei luni pentru pregătirea și organizarea acestora;
- costurile organizării unor alegeri deschise ar fi prea mari, iar partidele din România nu ar putea suporta un asemenea efort financiar pentru două campanii (alegeri primare și alegeri generale);
- alegerile primare deschise, la care pot participa toți cetățenii, lasă loc manipulărilor. De exemplu, un partid concurent și-ar putea trimite membri să voteze un candidat mai prost cunoscut sau asupra căruia planează diferite suspiciuni. Acest candidat ar putea să câștige alegerile primare în interiorul unui partid, dar ar obține mult mai puține voturi la alegerile pentru ocuparea demnităților publice;
- partidele politice europene, deci și cele românești, sunt construite pe identificarea partizană între doctrină și membri. Dacă partidele ar fi construite doar pentru motive electorale (a câștigării a cât mai multor voturi, indiferent de la cine și prin ce mijloace), sensul participării la viața politică a membrilor de partid ar dispărea. Trebuie menținută identitatea pe criterii doctrinar-ideologice a partidelor, ca o condiție a diminuării confuziei de pe scena politică românească.

Cine candidează?

La alegeri pot candida toți membrii de partid, care respectă normele legale în vigoare din Constituție și din legile electorale. De asemenea, candidaturile trebuie să fie conforme cu statutul partidului în care candidează, dar și cu standardele și criteriile impuse de fiecare partid în parte pentru candidații săi.

Cine votează?

Pentru a evita manipularea alegerilor, la procesele electorale din interiorul partidelor pot participa toți membrii organizației care au fost înregistrați în evidențele organizațiilor cu 30 de zile înainte de vot. (Pentru evitarea fraudelor, fiecare formațiune politică ar trebui să instituie mecanisme transparente ale evidenței numărului lor de membri de partid.)

Cum se votează?

- Votul este direct, egal și secret, cu urnă fixă;
- Alegerile sunt de tip uninominal, într-un singur tur;
- Organizațiile de partid județene realizează alegeri interne pentru un număr de candidați egal cu proporția care îi revine fiecăreia din totalul listei electorale (25%);
(de exemplu, în județul X, există 12 mandate de parlamentari, dintre acestea 3 revin conducerii centrale a partidului, iar restul de 9 se împart în mod egal între organizația județeană, de femei și de tineret, acestea urmând să ocupe locurile ce le revin prin realizarea de alegeri primare)
- Organizațiile județene de femei și tineret realizează alegeri interne pentru un număr de candidați egal cu proporția care revine fiecăreia din totalul listei generale la nivel de județ (adică minim 25%);
- Listele devin obligatorii pentru conducerea de partid, cu excepția cazurilor în care există incompatibilități ale candidaților, de genul conflicte de interese;
- Fiecare membru de partid votează cele trei liste de candidaturi (cea a Delegației Permanente Județene, a organizației de femei și a celei de tineret). Este nevoie ca fiecare membru de partid să voteze toate cele trei liste (cea a Delegației Permanente Județene, a organizației de femei și a celei de tineret), tocmai pentru a se crea sentimentul de solidaritate și responsabilitate între toți membrii partidului;
- Lista finală a fiecărei organizații județene se realizează în urma centralizării rezultatelor din toate organizațiile de bază (secțiile de vot), urmând a fi completată cu nominalizările organizației centrale a partidului;
- Lista finală de candidaturi devine validă doar dacă și-au exprimat opțiunea cel puțin 50% din numărul total de membri de partid aflați în evidențele locale și centrale;
- Regula generală este aceea că fiecare din cele patru sferturi are dreptul să desemneze un candidat pentru primul sfert al listei finale de candidați. (Exemplu: o circumscripție are 10 mandate de deputat. Fiecare din cele patru

sferturi are dreptul la desemnarea celui mai bun candidat în primele patru locuri de pe listă);

- Stabilirea listei finale de candidați se realizează de către Delegația Permanentă Județeană. La aceasta se adaugă candidații desemnați de conducerea centrală a fiecărui partid. Listele electorale finale trebuie să fie validate de conducerea colective ale partidelor (Delegația Permanentă, Birou Executiv etc.);
- Președintele partidului are drept de veto asupra listei de candidați. Acesta trebuie să-și motiveze decizia pentru fiecare caz în parte.

II. Alegeri locale (consilieri locali și consilieri județeni): „Sistemul celor 3 treimi”

- 33,3% candidați desemnați de către Delegația Permanentă Județeană
- 33,3% candidați desemnați de către Organizația Județeană de Tineret
- 33,3% candidați desemnați de către Organizația Județeană de Femei

Regulile de desemnare rămân aceleași ca și în cazul candidaților la alegerile parlamentare.

III. Alegeri pentru desemnarea reprezentanților minorităților etnice în Parlament

Constituția României garantează dreptul minorităților etnice la reprezentare parlamentară. În afară de comunitatea etnicilor maghiari, în Parlamentul României există grupul minorităților etnice, compus din 18 membri. Legea partidelor politice **ar trebui să cuprindă reglementări, în sensul organizării de alegeri primare în interiorul comunităților etnice**, pentru desemnarea reprezentanților lor în Parlament.

Lista minorităților recunoscute în România a fost stabilită prin lege. Este necesar ca în viitor să se definească o procedură pentru recunoașterea și a altor minorități. În acest sens, ar trebui recunoscut doar trunchiul principal al unei comunități etnice, iar nu și ramurile sale. Cele din urmă sunt doar subsisteme ale comunității principale. O minoritate etnică are dreptul la mai multe asociații constituite pe baze etnice, însă, pentru alegeri, se cere ca acele grupări cu ambiții electorale să se constituie pe principiul „o singură etnie – un singur partid etnic”. Principiul rezultat trebuie să fie: „un singur partid etnic – o singură listă electorală”. Pentru întocmirea listei electorale se organizează alegeri primare interne, la care au dreptul să participe în condiții absolut egale toate asociațiile și subgrupele care se constituie și sunt recunoscute potrivit legii. Modul de organizare a alegerilor primare în interiorul minorității poate fi stabilit fie prin lege, fie de către conducerea minorității înseși – respectiv de consiliul liderilor tuturor grupărilor înregistrate legal în minoritatea dată. În cazul în care una din liste nu depășește pragul electoral la alegerile propriu-zise, primului înscris pe ea i se acordă automat mandatul prevăzut de Constituție.

Alegerile primare în cadrul fiecărei comunități etnice trebuie realizate prin consultarea prin vot direct și secret a cel puțin 50% din membrii cu drept de vot ai respectivei comunități.

5. Alte variante pentru alegerile primare

Ținând seama de modul în care au fost receptate precedentele proiecte de reformă ale clasei politice românești, este de presupus că implementarea unui sistem al alegerilor primare va determina polemici, dispute și va întâmpina rezistență din partea unor membri.

În cazul în care acest proiect, recomandat de Institutul „Ovidiu Șincai”, nu va întruni o suficientă susținere, pentru ca, totuși, ideea generoasă a alegerilor primare să prindă contur, pot fi avute în vedere și alte variante, mai puțin radicale. Aceste proiecte ar putea fi introduse gradual, pe măsura experimentării unor formule minimaliste ale alegerilor interne. Asemenea variante, consumate pe măsura trecerii timpului, ar putea determina reducerea puterii centralizate, scăderea veto-ului central.

Variante minimale ale sistemului de alegeri primare închise (la care participă doar membrii de partid, iar rolul conducerii centrale în desemnarea listei finale este foarte mare) sunt:

- alegerile primare realizate pe liste propuse de la centru. Votul poate fi acordat de delegații organizațiilor locale; numai de către conducerea județeană; sau de către toți membrii de partid. Acest vot poate avea caracter obligatoriu sau consultativ;
- prin alegeri (prin votul tuturor membrilor sau doar al reprezentanților organizațiilor) se stabilesc listele județene, iar conducerea centrală a partidului hotărăște ordinea candidaților;
- listele pot fi stabilite de la centru, dar ordinea finală este dată de votul acordat în alegerile primare din organizație, pe principiul „unul propune, altul dispune”. Votază toți membrii sau doar reprezentanții organizațiilor locale.

Listele pentru alegeri interne pot fi deschise – pe ele se înscrie oricine – eventual în conformitate cu unele criterii – sau închise – în sensul că diversele candidaturi sunt triate de către conducerea centrală, de cea locală sau de către amândouă, în conformitate cu o diviziune anume a competențelor, potrivit unor criterii de oportunitate politică, anterior supunerii votului în alegerile primare.

Listele de candidaturi, ordonate după criteriul alfabetic, pot fi supuse consultărilor organizațiilor partenere ale partidelor (de exemplu: Forumului Profesorilor, Forumului Pensionarilor, Forumului Agricultorilor etc.). Acestea, prin votul a cel puțin o treime din membrii lor, realizează propria listă de propuneri, care cuprinde ierarhizarea listei alfabetice supuse consultării de către Delegația Permanentă Județeană. Deși, aceste liste au doar un rol consultativ pentru conducerea județeană, totuși rezultatele opțiunilor organizațiilor asociate pot constitui criterii de ierarhizare a listei de candidați. Rezultatele acestor consultări sunt prezentate conducerii partidului pentru evaluarea listei de propuneri.

6. Concluzii: avantaje și riscuri

Considerăm că prin adoptarea sistemului de alegeri primare de tip mixt în forma propusă în acest raport sau într-o variantă apropiată de aceasta, se poate revitaliza relația dintre cetățeni și partide, se eficientizează mecanismele interne de decizie ca urmare a creșterii legitimității acestora, se dinamizează viața internă de partid, crește militantismul membrilor, realizându-se în același timp un echilibru între dorințele cetățenilor și obiectivele conducerilor centrale ale partidelor.

De asemenea, un sistem generalizat al alegerilor primare în toate partidele din România ar putea constitui o măsură compensatorie pentru votul uninominal. În plus, alegerile interne generalizate la toate partidele compensează efectele negative ale scrutinului uninominal de tip majoritar: votul proporțional permite reprezentarea și a opțiunilor minoritare din societate, creînd și premisele creșterii calității clasei politice prin transparentizarea procesului de selecție.

Alegerile interne, ca metodă de îmbunătățire a relației partidelor cu electoratul, prezintă și câteva riscuri:

- în condițiile în care doar membrii de partid vor vota, este foarte posibil ca structurile de putere locale să nu se modifice substanțial și, deci, liderii locali, uneori controversați, să fie propulsați pe liste și în Parlament sau în funcții alese, de această dată cu o legitimitate mai mare;
- alegerile intrapartinice au un caracter mult mai puțin ideologizat, întrucât marja candidaților este predefinită de programul partidului. Alegerile deschise duc la o dezideologizare și mai mare, candidații evitând să ia în discuție aspectele ideologice (preferând strategii de tip catch-all). Aceasta duce la o diminuare a importanței aspectelor politice generale și la o concentrare asupra aspectelor de personalitate și a problemelor tehnice, de management, adesea limitate la specificul local;
- impunerea în toamna lui 2004 a unui sistem de alegeri interne este de așteptat să ducă la lansarea unor adevărate războaie mediatice în perioada pre-campanie între potențialii candidați ai partidelor.

Anexa: **Reprezentare grafică a alegerilor interne de tip mixt**

